

Beoordeling beschermde soorten Haarbosch, Maarsbergen

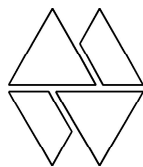
Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

N. van Kessel
M. van der Valk

Beoordeling beschermde soorten Haarbosch, Maarsbergen

Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

N. van Kessel
M. van der Valk

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849

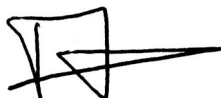
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Latei projectontwikkeling b.v.

10 oktober 2006
rapport nr. 06-139

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 06-139
Datum uitgave: 10 oktober 2006
Titel: Beoordeling beschermde soorten Haarbosch, Maarsbergen
Subtitel: *Quick scan* in het kader van de Flora- en faunawet
Samenstellers: Drs. N. van Kessel
Drs. M. van der Valk
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 45
Project nr.: 06-032
Projectleider: Drs. M. van der Valk
Naam en adres opdrachtgever: Latei projectontwikkeling b.v.
Postbus 2118, 3800 CC Amersfoort
Referentie opdrachtgever: Brief onder kenmerk FW/HB/06-717 d.d. 20 maart 2006
Akkoord voor uitgave: Directeur Bureau Waardenburg bv
drs. A.J.M. Meijer

Paraaf:

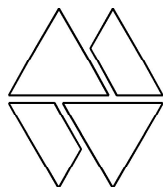

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Latei projectontwikkeling b.v.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Voorwoord

Latei projectontwikkeling b.v. is voornemens om op de locatie Haarbosch te Maarsbergen woningbouw te realiseren.

Hierbij zal rekening gehouden moeten worden met het huidige voorkomen van soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet.

Latei projectontwikkeling b.v. heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om een *quick scan* naar beschermde soorten op de locatie Haarbosch uit te voeren. In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

R. Janssen	veldwerk vleermuizenonderzoek
N. van Kessel	veldwerk, rapportage
M. van der Valk	projectleiding, rapportage

Genoemde personen zij door opleiding, werkervaring en vrijetijdsbesteding gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het Kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagement-systeem is ISO gecertificeerd.

Vanuit Latei projectontwikkeling b.v. werd de opdracht begeleid door de heer Wirtz.

Leeswijzer

Ontheffing moet worden aangevraagd voor: eekhoorn en gewone dwergvleermuis. De informatie die benodigd is voor de onderbouwing van de aanvraag voor ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet, kan op de volgende plaatsen in dit rapport worden gevonden:

- A. De verwachte effecten van de ingreep op deze soorten: eekhoorn § 2.5, gewone dwergvleermuis § 2.6.
- B. De gevolgen voor de staat van instandhouding van deze soorten (populatie-niveau): eekhoorn § 2.5, gewone dwergvleermuis § 2.6.
- C. De onderzoeksmethodiek: § 1.2.
- D. De bij dit project betrokken onderzoekers staan in het voorwoord vermeld. Bureau Waardenburg heeft een kwaliteitsborgingssysteem en is ISO-gecertificeerd. Bureau Waardenburg garandeert de kwaliteit van het onderzoek.
- E. De resultaten van het veldonderzoek: eekhoorn § 2.5, gewone dwergvleermuis § 2.6. De datum van het veldbezoek is vermeld in § 1.2.
- F. De functie van het plangebied voor de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd: zie onder A. hierboven.
- G. De mate waarin de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd in het verleden in het plangebied voorkwamen: zie onder A. hierboven. De bij ons bekende bronnen zijn vermeld in § 1.5.
- H. De (tijdelijke en blijvende) gevolgen van de voorgenomen activiteiten op de habitats van de relevante soorten: zie onder A. hierboven.
- I. Mitigerende maatregelen: § 3.2.
- J. Compenserende maatregelen: zijn beschreven in § 3.2 en het projectplan van de opdrachtgever.
- K. Waar en wanneer de compenserende maatregelen worden uitgevoerd: zie § 3.2 en het projectplan van de opdrachtgever.

Voorzover van toepassing voor soorten van tabel 3 en vogels:

- L. Beschrijving van het alternatievenonderzoek is *niet* in dit rapport opgenomen.
- M. De maatregelen om te garanderen dat zorgvuldig wordt gehandeld, zodat schade aan individuen van de soorten wordt voorkomen worden beschreven in § 3.2.
- N. Compenserende maatregelen om niet te voorkomen schade aan individuen te compenseren staan beschreven in § 3.2 en het projectplan.
- O. De dwingende reden van groot openbaar belang: § 1.4.
- P. De reden waarom zorgvuldig handelen niet mogelijk is: er kan en zal zorgvuldig worden gehandeld. In § 3.2 wordt aangegeven hoe mitigatie en compensatie plaats vindt.

Inhoud

Voorwoord.....	3
Leeswijzer	5
Inhoud	7
1 Inleiding.....	9
1.1 Aanleiding en doel	9
1.2 Aanpak <i>quick scan</i>	9
1.3 Het plangebied.....	10
1.4 Voorgenomen ingreep en mogelijke effecten	11
1.5 Bronnenonderzoek.....	13
2 Effectbeoordeling.....	15
2.1 Flora	15
2.2 Vissen	15
2.3 Amfibieën	16
2.4 Reptielen	17
2.5 Grondgebonden zoogdieren.....	18
2.6 Vleermuizen.....	19
2.7 Vogels.....	22
2.8 Beschermde soorten ongewervelden.....	23
2.9 Beschermde gebieden	23
3 Conclusies en aanbevelingen	25
3.1 Conclusies.....	25
3.2 Aanbevelingen.....	26
4 Literatuur	29
Bijlage 1 Wettelijk kader.....	31
B1.1 Inleiding.....	31
B1.2 Flora- en faunawet	31
B1.3 Natuurbeschermingswet 1998.....	33
B1.4 Rode lijsten.....	34
B1.5 Ecologische Hoofdstructuur.....	35

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Bij de uitvoering van de voorgenomen woningbouw op de locatie Haarbosch te Maarsbergen zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van krachtens de Flora- en faunawet beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep naar verwachting leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen. Bovendien dient rekening te worden gehouden met eventuele effecten op beschermde natuurgebieden.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een *quick scan* naar beschermde soorten. Deze rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten zijn in het plangebied aanwezig en/of kunnen in het plangebied verwacht worden?
- Welke functie heeft het plangebied voor de aanwezige beschermde natuurwaarden?
- Welke effecten op beschermde natuurwaarden heeft de ingreep?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Is nader onderzoek nodig?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde natuurwaarden?

Deze rapportage kan dienst doen bij de onderbouwing van de ontheffingsaanvraag ex artikel 75 in het kader van de Flora- en faunawet.

1.2 Aanpak *quick scan*

De *quick scan* betreft een beoordeling van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de te verwachten effecten van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten en gebieden. De *quick scan* vindt plaats op grond van:

- Bronnenonderzoek
- Terreinbezoek
- Expert judgement
- Aanvullend veldonderzoek.

Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen, is het Natuurloket op internet (www.natuurloket.nl) bezocht en zijn diverse verspreidingsatlassen van

relevante soortgroepen en (jaar)verslagen van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Terreinbezoek

Het plangebied Haarbosch is op 29 april 2006 bezocht. Tijdens dit terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Expert judgement

De *quick scan* is een momentopname en kan slechts in beperkte mate uitsluitel geven over de afwezigheid van soorten. De *quick scan* betreft geen veldinventarisatie. Een veldinventarisatie omvat verscheidene opnamerondes die seizoensgebonden zijn en volgens standaardmethoden worden uitgevoerd. Daarom is expert judgement nodig om de geschiktheid van het plangebied voor mogelijk voorkomende soorten te beoordelen. Als de beschikbare gegevens onvoldoende houvast bieden om tot een goed beoordeeling te komen, zal dit expliciet worden aangegeven.

Aanvullend veldonderzoek

Op voorhand was duidelijk dat in het plangebied mogelijk reptielen en vleermuizen voorkomen. Deze kunnen tijdens een *quick scan* moeilijk of niet worden vastgesteld. Daarom is de *quick scan* op de volgende wijze aangevuld met gericht onderzoek naar reptielen en vleermuizen.

Tijdens het eerste veldbezoek zijn tien reptielen/amfibieën-platen op geschikte locaties neergelegd. Deze zwart/wit gekleurde platen bieden schuilmogelijkheden voor amfibieën en reptielen. De platen zijn op 15 mei en 8 juni 2006 gecontroleerd op de aanwezigheid van beschermde soorten.

Het vleermuisonderzoek bestond uit vier bezoeken waarbij met behulp van een bat detector vleermuizen werden waargenomen. De bezoeken vonden plaats op 13 juni, 11 juli, 5 september en 17 september 2006. De eerste twee bezoeken vonden plaats in de avondschemering en het begin van de nacht. De twee bezoeken in september waren primair gericht op het vinden van baltsgedrag en paarverblijven. Daar vleermuizen vaak pas later op de avond gaan baltsen, zijn deze twee bezoeken van rond middernacht (ca. 23.30 – 01.00 uur) afgelegd.

Baltsen houdt in dat een mannelijke vleermuis luid roepend probeert zo veel mogelijk vrouwtjes bij zich te krijgen om te kunnen paren. Deze baltsplaatsen zijn doorgaans jaarlijks bezet en komen van geconcentreerd voor. Dergelijke concentraties van paarverblijven zijn voor een vleermuispopulatie van groot belang.

1.3 Het plangebied

Het plangebied Haarbosch te Maarsbergen betreft een bedrijventerrein en een daaraan grenzende bosstrook (figuur 1). Het terrein is ongeveer vier hectare groot en is gelegen

ten noorden van de spoorlijn Arnhem – Utrecht. Afgezien van de bosstrook aan de oostzijde van het terrein, is vrijwel het gehele terrein verhard en bebouwd. Op de locatie is een grote loods gelegen, waarin verschillende bedrijven zijn gevestigd. Naast de loods staan enkele kleinere bijgebouwen. In het plangebied liggen tevens een woonhuis met tuin gelegen en enkele groenstroken met plantsoen. Het plangebied lijkt reeds langere tijd niet meer intensief onderhouden, gezien de verruiging van het aanwezige groen. Ook zijn er veel rommelhoekjes aanwezig.

Onder het terrein door loopt de beek Heijgraeff. Deze beek is aangewezen als ecologische verbindingszone, net als de ten zuiden van het plangebied gelegen spoorlijn en de bermen van de A12. Een klein gedeelte van de beek, aan de noordzijde van het plangebied ligt niet ondergronds. Tussen het spoor en het plangebied ligt een sloot. Deze is gedeeltelijk verland (dichtgeslibd door bladafval).

Aan de oostzijde van de locatie is een bosstrook gelegen. Het bos bestaat overwegend uit berk en grove den. In de bosstrook op de grens met het huidige bedrijventerrein is op een klein gedeelte ondergroei van (vergraste) struikheide aanwezig.

Figuur 1: indicatieve ligging plangebied (ondergrond © Topografische Dienst)

1.4 Voorgenomen ingreep en mogelijke effecten

De effecten op beschermde soorten zijn beoordeeld op basis van de voorgenomen ingreep. Uitgangspunten hiervoor zijn (zie figuren 2 en 3):

- Sloop van alle op het terrein aanwezige bebouwing en verwijdering van al het plantsoen.
- Verwijderen grootste gedeelte van de bosstrook (ruim 1 ha.).

- Mogelijke verlegging of het bovengronds leggen van en/of andere ingrepen aan de beek Heijgraeff.
- Bouw van circa 95 woningen met bijbehorende infrastructuur.

Figuur 2. Luchtfoto met projectie van stedenbouwkundig plan (bron: INBO/Latei).

Figuur 3. Inrichtingsschets (bron: INBO/Latei).

Deze ingreep kan omschreven worden als ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor het uitvoeren van de ingreep geldt een vrijstelling van soorten in tabel 1 (zie Bijlage 1). Bij het voorkomen van soorten uit tabel 2 en/of 3 is een ontheffing noodzakelijk. Indien de ingreep zou worden uitgevoerd volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode, zou voor soorten van Tabel 2 eveneens een vrijstelling gelden. Er is echter momenteel geen goedgekeurde gedragscode, die van toepassing is op het onderhavige voornemen.

De volgende mogelijke effecten worden in dit rapport beoordeeld:

- Verlies van areaal / biotoop.
- Verstoring door beweging, licht en geluid gedurende de werkzaamheden.
- Verstoring door beweging, licht en geluid in de gebruiksfase.
- Versnippering.

Niet onderzocht de effecten van:

- Emissies van schadelijke stoffen.
- Trillingen.
- Hydrologische veranderingen.
- Wijzigingen van verkeersintensiteiten buiten het plangebied.
- Recreatie.

Als er reden is te veronderstellen dat deze effecten kunnen leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet dan wel van de Natuurbeschermingswet 1998, zal dat expliciet worden vermeld. In andere gevallen wordt aangenomen dat deze effecten zodanig beperkt zijn, dat ze voor de beoordeling het onderhavige plan of project niet van belang zijn.

1.5 Bronnenonderzoek

Het plangebied 'Haarbosch' ligt in het kilometerhok x:156 / y:451. Een eerste indruk van mogelijk aanwezige beschermde soorten geeft het Natuurloket (www.natuurloket.nl zie tabel 3.1). Het plangebied beslaat met een oppervlak van ongeveer 4 ha 4 % van het kilometerhok waarvan brongegevens beschikbaar zijn (figuur 2).

De gegevens van het Natuurloket zijn niet representatief voor het plangebied. Het terrein wijkt vanwege zijn bebouwing en verharding af van het overige deel van het betreffende kilometerhok, dat bestaat uit (gemengd) bos, graslanden en enkele wateren. De gegevens zijn naar alle waarschijnlijkheid afkomstig uit deze delen van het betreffende kilometerhok en zijn daarom niet aangevraagd.

Om een zo goed beeld te krijgen van in de regio voorkomende beschermde soorten is gebruik gemaakt van openbaar toegankelijke en betrouwbare bronnen, waaronder verspreidingsatlassen, recente artikelen en internetsites (zie literatuurlijst).

Tabel 1.1. Rapportage Natuurloket voor kilometerhok x:156 / y:451
 FF1 = Flora- en faunawet categorie 1 (vrijstelling); FF23 = Flora- en faunawet categorie 2 of 3 (strik(er) beschermd); H/V = Habitatrichtlijn / Vogelrichtlijn; RL = Rode lijst

Rapportage voor kilometerhok X:156 / Y:451							
Soortgroep	FF1*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten	3	4		16	goed	-	 1975-2004
Mossen				3	goed	51-100%	1996-2006
Korstmossen					niet		1991-2006
Paddestoelen				4	slecht	0%	1990-2005
Zoogdieren (#)	3				slecht	51-100%	1995-2005
Broedvogels		41		4	goed	0%	1994-2005
Watervogels					niet		96/97-03/04
Reptielen					niet		1991-2005
Amfibieën	4	3	3	3	goed	51-100%	1991-2005
Vissen					slecht		1991-2005
Dagvlinders					goed		1995-2005
Nachtvlinders					niet		1980-2005
Libellen (#)		1	1	5	goed	51-100%	1991-2005
Sprinkhanen					goed		1991-2005
Overige ongewervelden	1				slecht		1991-2005

2 Effectbeoordeling

2.1 Flora

Voorkomen en functie

In het grootste deel van het plangebied is alle vegetatie aangeplant. Het betreft het plantsoen dat op het bedrijventerrein aanwezig is. De bosstrook aan de oostzijde van het plangebied bestaat voornamelijk uit jong bos van berk en grove den.

In de regio komen voor zover bekend de volgende beschermde soorten planten voor, die in het plangebied geschikt habitat vinden: grasklokje, aardaker, kleine maagdenpalm en brede wespenorchis (Van der Meijden, 1998).

Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde soorten waargenomen. Behalve kleine maagdenpalm, kunnen bovenstaande soorten zijn gemist, aangezien de soorten later tot bloei komen. Kleine maagdenpalm is naar alle waarschijnlijkheid niet aanwezig.

Op grond van de aangetroffen vegetaties en terreinkenmerken worden geen andere beschermde soorten verwacht.

Effecten en ontheffing

De ingreep kan naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van groeiplaatsen. Dit heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soorten, aangezien het algemeen in Nederland voorkomende soorten betreft. Het aantal groeiplaatsen dat door de ingreep verdwijnt, zal bij aanwezigheid van de soorten klein zijn.

Met betrekking tot grasklokje, aardaker en brede wespenorchis geldt met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en inrichting een vrijstelling ex artikel 75 Flora- en faunawet. Een ontheffing voor deze soorten is niet noodzakelijk.

2.2 Vissen

Voorkomen en functie plangebied

Er zijn geen beschermde vissoorten bekend uit de directe omgeving van en/of in het plangebied (De Jong *et al.*, 2000).

De beek is in principe geschikt voor het biermpje, maar deze is niet waargenomen tijdens het veldbezoek. De soort zou bij aanwezigheid tijdens het veldbezoek zeker zijn gevangen. Mogelijk komt deze soort wel in het gedeelte van de Heijgraaf ten noorden of ten zuiden van de beek, hierover is echter niets bekend.

Voor andere beschermde vissoorten is de beek niet geschikt. Tijdens het veldbezoek zijn deze ook niet aangetroffen. De niet-beschermde tiendoornige stekelbaars is wel aangetroffen in de beek.

De sloot die ten zuiden van de locatie gelegen is, is vanwege zijn verlande en zeer beschaduwde karakter niet geschikt voor beschermde vissoorten. Niet-beschermde vissoorten als de tiendoornige stekelbaars zijn evenmin aangetroffen.

Effecten en ontheffing

De ingreep zal niet leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen ten aanzien van beschermde vissoorten, aangezien deze niet voorkomen ter hoogte van het plangebied. Mogelijke ingrepen aan de beek, zoals het bovengronds leggen van de beek en eventueel aanleg van natuurvriendelijke oevers kan ervoor zorgen dat beschermde soorten in de toekomst wel leefgebied binnen het plangebied kunnen vinden.

Het is niet te verwachten dat werkzaamheden aan de beek gevolgen hebben voor de mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten in de beek ten noorden en/of ten zuiden van het plangebied, mits ervoor gezorgd wordt dat de beek ten alle tijde voldoende water blijft voeren.

2.3 Amfibieën

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten amfibieën zijn uit de regio bekend: kamsalamander, heikikker, poelkikker, kleine watersalamander, gewone pad, bruine kikker, meerkikker en bastaardkikker (RAVON 2004; RAVON 2005; Van Delft, 2003; Van Eekelen, 2002).

Tijdens het veldbezoek zijn de volgende soorten waargenomen: alpenwatersalamander, kleine watersalamander, gewone pad, bruine kikker en bastaardkikker. De alpenwatersalamander, gewone pad en bruine kikker bevonden zich onder de reptielen/amfibieën-platen die op de grens van het bedrijventerrein en de bosstrook bij de (vergraste) struikheide waren neergelegd. De bastaardkikker en kleine watersalamander werden in de beek waargenomen. Het plangebied fungeert als leefgebied voor deze soorten. Van de algemeen in Nederland voorkomende meerkikker wordt niet verwacht dat deze voorkomt in het plangebied, aangezien deze soort houdt van meer open gebieden en grotere wateren/sloten.

De kamsalamander, heikikker en poelkikker worden niet in het plangebied verwacht. Het plangebied heeft geen betekenis voor deze soorten. Van de kamsalamander en poelkikker is bekend dat zij voorkomen in de poelen die tussen de spoorlijn en de A12 gelegen zijn (Mond. med. G. Smit, RAVON Werkgroep Monitoring). Hier vindt de soort voortplantingshabitat en voldoende landhabitat.

Ook de heikikker vindt in het plangebied geen voortplantingshabitat. De soort is niet aanwezig in de zuidelijk van het plangebied gelegen poelen (Van Eekelen *et al.*, 2002). Mogelijk is de soort wel aanwezig in de ten zuiden van de A12 gelegen 'De Kom'.

Er geen reden te veronderstellen dat deze drie strikt beschermde soorten in het plangebied aanwezig zijn, vanwege de barrièrewerking van spoorlijn en A12 en mede gezien de beperkte omvang van de bosstrook, de tamelijk geïsoleerd ligging en de verstoringdruk van de omliggende bebouwing.

Effecten en ontheffing

De gewone pad, bastaardkikker en kleine watersalamander zijn algemeen in Nederland voorkomende soorten. De ingreep leidt mogelijk tot de vernietiging van een klein aantal vaste rust- en verblijfplaatsen. Op de gunstige staat van instandhouding heeft dit geen effect. Voor deze soorten geldt met betrekking tot ingrepen in het kader van ruimtelijke

ontwikkeling en inrichting een vrijstelling ex. artikel 75 Flora- en faunawet. Een ontheffing is voor deze soorten dus niet vereist.

De alpenwatersalamander is een soort uit tabel 2 van de Flora- en faunawet. De soort komt van nature alleen voor in de provincies Noord-Brabant en Limburg, beneden de grote rivieren in Gelderland en op een aantal locaties in Drenthe. De soort is in (de omgeving van) de locatie uitgezet. Desalniettemin is de soort in het plangebied beschermd. Ontheffing ex. artikel 75 Flora- en faunawet is daarom noodzakelijk. Aangezien de ingreep geen effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke populatie alpenwatersalamanders in Nederland, is compensatie niet noodzakelijk.

In § 3.2 zijn mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen om de schade aan deze soort te verminderen of te voorkomen. Deze dienen in de definitieve plannen te worden opgenomen.

Tabel 2.3 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten amfibieën

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke onderdelen van verbodsbepalingen overtreden?
Alpenwatersalamander, kleine watersalamander, gewone pad, bastaardkikker	zeker	zeer beperkt verlies leefgebied	artikel 11 (vernietiging vaste rust- en verblijfplaatsen)

2.4 Reptielen

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten reptielen zijn uit de regio bekend: ringslang, hazelworm, zandhagedis en levendbarende hagedis (RAVON, 2004; RAVON, 2005; Smit *et al.*, 2003). De ringslang is tijdens een inventarisatie in 1996 aangetroffen langs de spoorberm rond Maarsbergen (Smit *et al.*, 1996). Voor de soort is binnen het plangebied echter geen geschikt habitat aanwezig.

Tijdens het eerste veldbezoek werden tien reptielen/amfibieën-platen op voor bovenstaande soorten geschikte locaties neergelegd. Tijdens twee controleronden zijn geen soorten reptielen onder deze platen, of elders in het plangebied, waargenomen.

In de wijde omgeving van het plangebied komen verscheidene voor bovenstaande soorten geschikte leefgebieden voor. Het betreft onder andere de bermen van de spoorlijn, Leusderheide en het Leersumsche Veld. Naar alle waarschijnlijkheid komen de waarnemingen van bovenstaande soorten uit dergelijke geschikte leefgebieden. In het plangebied zelf komen de soorten niet voor.

Effecten en ontheffing

Aangezien er geen reptielen in het plangebied voorkomen, zijn er geen effecten van de ingreep op deze soortgroep te verwachten. Een ontheffing ex artikel 75 Flora- en faunawet hoeft niet te worden aangevraagd.

2.5 Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen en functie plangebied

De volgende beschermde soorten grondgebonden zoogdieren zijn uit de regio bekend: egel, huisspitsmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, tweekleurige bosspitsmuis, vos, hermelijn, wezel, bunzing, das, boommarter, ree, woelrat, rosse woelmuis, aardmuis, veldmuis, bosmuis, eekhoorn en konijn (Broekhuizen *et al.*, 1992).

Tijdens het veldbezoek zijn geen soorten waargenomen. Het plangebied fungeert (mogelijk) als leefgebied voor egel, huisspitsmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, tweekleurige bosspitsmuis, vos, hermelijn, wezel, bunzing, rosse woelmuis, veldmuis, bosmuis, eekhoorn en konijn.

De strikt beschermde das en de boommarter worden niet in het plangebied verwacht. De bosstrook ligt geïsoleerd tussen de bebouwing en wordt gebruikt door buurtbewoners, die er hun hond uitlaten. Daarnaast is er veel grof vuil in de bosstrook gedumpt. In de bosstrook groeien alleen jonge bomen, waardoor het geen geschikt leefgebied voor de das en de boommarter biedt.

Er zijn geen eekhoorns of eekhoornnesten in de bosstrook waargenomen. Mogelijk zijn deze echter gemist door de aanwezigheid van een dicht bladerdek. Het plangebied maakt mogelijk wel deel uit van het leefgebied van de eekhoorn. De omgeving van de bosstrook is geschikt voor de eekhoorn. Er zijn voldoende alternatieve nestbomen en foerageermogelijkheden voor de soort in de nabijheid aanwezig. Het plangebied ligt aan de rand van de Utrechtse Heuvelrug, waar de soort relatief algemeen en wijdverbreid voorkomt.

Effecten en ontheffing

De ingreep zal (kan) naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van de soorten huisspitsmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, tweekleurige bosspitsmuis, vos, hermelijn, wezel, bunzing, rosse woelmuis, veldmuis, bosmuis, eekhoorn en konijn. Behalve de eekhoorn betreft het algemeen in Nederland voorkomende soorten waarvoor met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en inrichting een vrijstelling ex artikel 75 Flora- en faunawet geldt. De gunstige staat van instandhouding van deze algemeen voorkomende soorten komt niet in het geding door de ingreep.

De eekhoorn is een soort uit tabel 2 van de Flora- en faunawet. Aangezien mogelijk nestbomen gaan verdwijnen, is een ontheffing noodzakelijk. Gezien de mogelijkheden die de eekhoorn heeft in de omgeving, komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

Door de ingreep worden verbodsbepalingen uit artikel 11 overtreden betreffende de soort eekhoorn. Ontheffing voor deze soort moet worden aangevraagd.

In § 3.2 zijn mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen om de schade aan deze soort te verminderen of te voorkomen. Deze dienen in de definitieve plannen te worden opgenomen.

Tabel 2.5 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten grondgebonden zoogdieren

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke onderdelen van verbodsbepalingen overtreden?
eekhoorn	waarschijnlijk	verlies leefgebied/vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11

2.6 Vleermuizen

Bronnenonderzoek

De volgende beschermde soorten vleermuizen zijn uit de regio bekend en kunnen in het plangebied geschikt habitat vinden: gewone baardvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis.

Veldonderzoek

Avondbezoek donderdag 15 juni

Tijdens de avondschemering zijn er verschillende rondjes gelopen rondom het grote bedrijfspand. Vanwege de grote activiteit van gewone dwergvleermuizen, rees al snel het vermoeden, dat ergens in de buurt een gewone dwergvleermuiskolonie aanwezig moest zijn. Deze werd om 23:30 gevonden op de plekken 1 en 2 (zie figuur 4), alwaar zij gingen "zwermen". Dit sociale gedrag houdt in dat dieren op een bepaalde plek met meer dieren tegelijk gaan rondvliegen en aanvliegen op de plek waar de vleermuizen gehuisvest zijn. De indruk bestond dat het om een grote kolonie ging, daar er redelijk veel dieren om dit tijdstip van de nacht zwermt om hun jongen te voeden.

Daarnaast werd er één hoog overvliegende rosse vleermuis waargenomen aan de westkant van het gebouw.

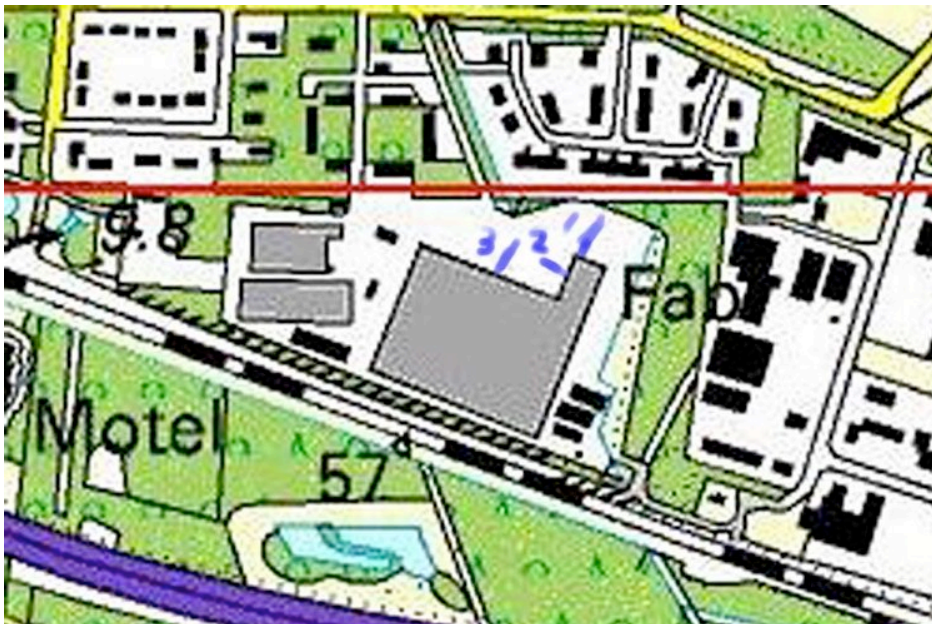
Avondbezoek dinsdag 11 juli

Deze avond is vanaf 21.15 uur met twee personen geteld om het aantal uitvliegende dieren vast te kunnen stellen. Het uitzwermen van de dieren onverwacht laat, namelijk om 22.15 uur. Plek 1 bleek op dat moment niet (meer) in gebruik. Al snel bleek dat er nog een andere uitvliegopening was, plek 3 (zie figuur 5). Uit plek 2 kwamen uiteindelijk 36 dieren, uit plek 3 zijn 37 dieren geteld. Om 23.30 uur kwamen de eerste dieren weer terug en is de telling gestaakt.

Helaas was het niet mogelijk de telling uit te voeren in een periode waarin de jonge dieren nog niet mee vlogen. Hierdoor kan het getelde aantal hoger liggen dan het aantal vrouwtjes, die in deze kolonie hebben gezeten in de maand juni, toen de jonge dieren nog niet mee vlogen.

Figuur 4. Noordzijde grote bedrijfsruimte met indicatie van in/uitvliegopeningen (Foto René Janssen).

Figuur 5. Indicatie ligging in/uitvliegopeningen (schets René Janssen).

Nachtbezoek dinsdag 5 september

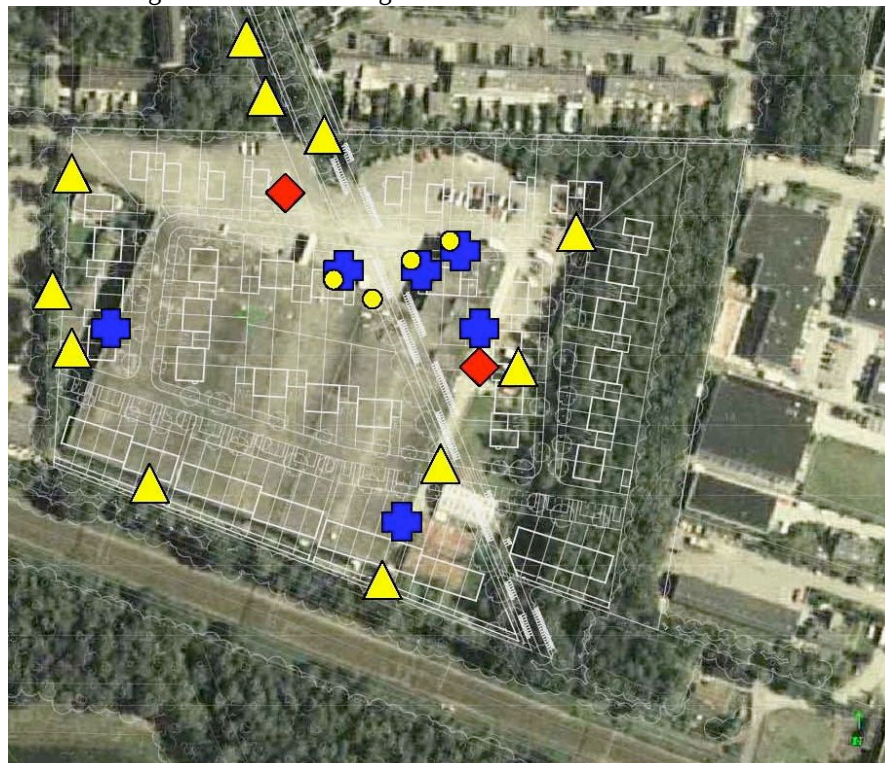
Op 5 september zijn bij de drie bekende uitvliegopeningen, baltsplaatsen gevonden van gewone dwergvleermuizen. Daarnaast werd er aan de zuidoostzijde ook een baltsplaats gevonden.

Nachtbezoek dinsdag 17 september

Ter aanvulling op het beeld van 5 september is er op 17 september nogmaals in het plangebied gekeken naar vleermuizen. Bij twee rondes die gelopen zijn rondom het

gebouw zijn naast de al bekende baltsplaatsen nog twee locaties er bij gevonden; te weten aan de oostkant en aan de westkant.

Samenvatting van de waarnemingen

	Clusters van 2-10 Jagende gewone dwergvleermuis		Jagende rosse vleermuis
	Kolonieplaats gewone dwergvleermuis		Baltsplaats gewone dwergvleermuis

Voorkomen en functie plangebied

Tijdens het onderzoek is er een (middelgrote) kraamkolonie gewone dwergvleermuizen waargenomen, in het grote bedrijfspand in het plangebied. Zij vliegen uit verschillende openingen 's avonds uit. De kraamkolonieplaatsen zijn allen aan de noordzijde van het gebouw waargenomen. In de muren van het gebouw zijn talloze scheuren waar te nemen. Daarnaast is er ruimte tussen het dak en de muur. Aangenomen kan worden dat het gehele pand aan de noordzijde geschikt is voor vleermuizen.

Daarnaast is het van belang op te merken dat er zes baltsplaatsen van gewone dwergvleermuizen in één en hetzelfde pand aanwezig zijn. Het gebouw heeft dus ook in dit opzicht een duidelijke functie voor de lokale groep gewone dwergvleermuizen.

Het ligt in de lijn der verwachting dat het gebouw het gehele jaar rond door vleermuizen wordt gebruikt.

Het plangebied wordt in beperkte mate gebruikt als foerageergebied door gewone dwergvleermuizen. Er zijn geen vaste vliegroutes van vleermuizen vastgesteld.

Voor de rosse vleermuis heeft het plangebied geen betekenis. De andere genoemde soorten zijn tijdens de veldbezoeken niet waargenomen en worden ook niet anders dan incidenteel verwacht.

Effecten en ontheffing

De ingreep zal naar verwachting leiden tot het verlies van een vaste rust- en verblijfplaats (kraamkolonieplaats, paarverblijven, winterverblijven) van de gewone dwergvleermuis en tot een beperkt verlies van foerageergebied van de gewone dwergvleermuis.

Dit heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de populatie van deze in Nederland algemeen voorkomende soort. Gewone dwergvleermuizen leven in sociale groepen, die in een netwerkstructuur verbonden zijn tot regionale populaties. Doorgaans bevinden sociale groepen zich op 1-1,5 kilometer van elkaar. Elke sociale groep maakt doorgaans gebruik van een netwerk van verblijfplaatsen, waaronder meestal meer dan één kraamkolonieplaats, diverse paarverblijven en vele winterverblijven. In dit geval mag worden aangenomen dat de groep vleermuizen die van het bedrijfspand gebruik maakt, voldoende uitwijkmogelijkheden heeft, indien sloop van het pand buiten de kwetsbare perioden plaatsvindt.

Alleen door compenserende vleermuisvoorzieningen in de nieuwbouwplannen op te nemen, kan worden gegarandeerd dat de gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie ook op langere termijn is gewaarborgd.

Door de ingreep worden verbodsbepalingen overtreden betreffende de gewone dwergvleermuis en moet ontheffing worden aangevraagd.

In § 3.2 zijn mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen om de schade aan deze soorten te verminderen of te voorkomen. Deze dienen in de definitieve plannen te worden opgenomen.

Tabel 2.6 Voorkomen van en effecten op vleermuizen

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke onderdelen van verbodsbepalingen overtreden?
gewone dwergvleermuis	zeker	vernietiging vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11

2.7 Vogels

Voorkomen en functie

In het plangebied kunnen betrekkelijk algemene soorten broedvogels van bossen en stedelijk gebied worden verwacht. Volgens de broedvogelatlas (SOVON, 2002) komen in de regio de volgende broedvogels van de Rode Lijst voor, waarvoor in het plangebied geschikt broedhabitat voorkomt: huismus en ringmus. Het plangebied heeft naar verwachting geen betekenis voor winter-/watervogels.

De volgende soorten van de Rode Lijst zijn tijdens het veldbezoek waargenomen: huismus. Daarnaast zijn meer algemene soorten waargenomen, zoals merel, kool- en

pimpelmees, kauw, houtduif en boomklever. Tevens werd een territoriale scholekster waargenomen op het dak van het bedrijfsgebouw. Mogelijk heeft de soort daar gebroed. Het plangebied fungeert voor deze soorten als broedgebied zonder groot belang voor deze soort.

Effecten, mitigatie, ontheffing

De ingreep zal naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leef- en broedgebied van de huismus en mogelijk de ringmus. Dit heeft geen negatief invloed op de gunstige staat van instandhouding van de soort, omdat het aantal dieren dat hiermee gemoeid is relatief klein is. In de toekomst kan voor de huismus en de ringmus nieuwe broedmogelijkheden ontstaan.

Door de ingreep worden geen verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden, mits het slopen van gebouwen, het rooien van opgaande begroeiing en grondwerk buiten het broedseizoen wordt uitgevoerd. Het aanvragen van een ontheffing is dus niet nodig. Zie § 3.2 voor aanbevelingen voor mitigerende maatregelen.

2.8 Beschermde soorten ongewervelden

Er zijn geen beschermde ongewervelden uit de regio bekend, die ook in het plangebied voor kunnen komen. Er zijn daarom geen effecten te verwachten en een ontheffing is niet noodzakelijk.

2.9 Beschermde gebieden

Het plangebied 'Haarbosch' maakt geen deel uit van een Natura 2000 gebied of beschermd natuurmonument. In de directe omgeving liggen geen Natura 2000 gebieden of beschermde natuurmonumenten of andere gebieden die deel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur. Effecten van de ingreep op deze gebieden zijn dan ook niet aan de orde.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Beschermde soorten

In de onderstaande tabel zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikt(er) beschermde soorten opgenomen, met een korte aanduiding van de effecten van de voorgenomen ingreep en de eventuele noodzaak voor ontheffingsaanvraag. Hierbij is er van uitgegaan dat de mitigerende en compenserende maatregelen zoals verwoord in de volgende paragraaf zullen worden uitgevoerd.

Tabel 3.1 Voorkomen van en effecten op beschermde soorten en overtredingen Flora- en faunawet

Soort	Voorkomen	Effecten	Welke verbodsbepalingen overtreden?	Ontheffing nodig?
alpenwater-salamander	zeker	verlies leefgebied/ vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11	ja, lichte toetsing
eekhoorn	waarschijnlijk	verlies leefgebied/ vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11	ja, lichte toetsing
gewone dwergvleermuis	zeker	verlies leefgebied/ vaste rust- en verblijfplaats	artikel 11	ja, uitgebreide toetsing

Van geen van deze soorten is de gunstige staat van instandhouding op door de ingreep in het geding. In de volgende paragraaf zijn aanbevelingen opgenomen om schade aan genoemde soorten en andere soorten te voorkomen.

Voor het verkrijgen van een ontheffing voor de gewone dwergvleermuis is het noodzakelijk aan vier voorwaarden te voldoen (uitgebreide toetsing):

1. De gunstige staat van instandhouding van de betreffende populatie wordt niet geschaad. Dit impliceert dat adequate vleermuisvoorzieningen in het project worden opgenomen. Zie Aanbevelingen.
2. Er zijn geen reële alternatieven. Zie Aanbevelingen.
3. Er is sprake van een in of bij wet genoemd belang; daaraan is voldaan, omdat het een ingreep is in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.
4. Er wordt zorgvuldig gehandeld. Zie Aanbevelingen.

Nader onderzoek

Nader onderzoek naar de aanwezigheid van beschermde soorten en/of aanvullend onderzoek naar één van de aangetroffen soorten wordt niet nodig geacht.

Beschermde natuurgebieden

Naar verwachting treden geen negatieve effecten op op beschermde natuurgebieden.

3.2 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele mitigerende of compenserende maatregelen aanbevolen, waarmee tevens invulling wordt gegeven aan de eis van zorgvuldig handelen en aan de zorgplicht.

Algemeen

- Aanbevolen wordt bij de ontheffingsaanvraag duidelijk aan te geven welke mitigerende en compenserende maatregelen zullen worden getroffen.
- Aanbevolen wordt in een zo vroeg mogelijk stadium met Dienst Landelijk Gebied in overleg te treden over de voorgenomen mitigerende en compenserende maatregelen. Dit kan vertraging in latere fasen van het project voorkomen.
- Aanbevolen wordt bomen, struiken en ruige overhoekjes op de aanwezigheid van zoogdieren en amfibieën te controleren, voordat ze worden gekapt, gerooid en/of gemaaid. Indien dieren worden aangetroffen kunnen de opzij worden gezet of verplaat naar de dichtstbijzijnde geschikte plaats.

Vissen en amfibieën

- Aanbevolen wordt de bosstrook in het voortplantingsseizoen van de alpenwatersalamander af te schermen met een amfibieënscherm. Hierdoor kunnen de alpenwatersalamander en de andere algemene amfibieënsoorten buiten het plangebied gehouden worden. Voor de soorten is voldoende alternatief landhabitat aanwezig.
- Aanbevolen wordt het werk aan de Heijgraaf buiten het voortplantingsseizoen van vissen en amfibieën uit te voeren; dat loopt ruwweg van 15 maart tot 15 augustus.
- Aanbevolen wordt de werkzaamheden aan de Heijgraaf zo uit te voeren dat de beek ten alle tijden voldoende water blijft voeren voor de flora en fauna stroomafwaarts.
- Aanbevolen wordt de inrichting van de Heijgraaf optimaal te richten op zijn functie als ecologische verbindingzone.

Eekhoorn

- Het kappen van de bosstrook dient te gebeuren in de periode dat er geen jongen zijn en dat de eekhoorns nog niet of niet meer in winterrust zijn, d.w.z tussen half augustus en half november.

Gewone dwergvleermuis

- Aanbevolen wordt een project- en compensatieplan op te stellen, waarin wordt vastgelegd hoe de compensatie voor het verlies van de kraamkolonieplaats er uit zal

komen te zien. Op verschillende plaatsen in Nederland en andere Europese landen is ervaring opgedaan met het integreren van vleermuisvoorzieningen in nieuwbouw. Van dergelijke ervaringen kan bij het opstellen van het compensatieplan gebruik worden gemaakt.

- Aanbevolen wordt deze vleermuisvoorzieningen op verschillende plaatsen aan te brengen, zodat de vleermuizen zelf een keuze kunnen maken die het beste aansluit bij hun behoeften op verschillende momenten in het jaar. Een “derde muur” met een holle spouw aan de westzijde van de woningen of het aanleggen van speciale vleermuisruimten in een aantal woningen kan een adequate en relatief goedkoop te realiseren maatregel zijn.
- Aanbevolen wordt de vleermuisvoorzieningen zodanig aan te leggen dat de uitvliegopeningen niet of minimaal verlicht zijn en dicht in de buurt van bomen (lieftst deel uitmakend van een doorlopende groenstructuur) gelegen zijn.
- De sloop van het gebouw waarin zich de kraamkolonieplaats van dwergvleermuizen bevindt, kan het beste plaatsvinden buiten de meest kwetsbare perioden voor vleermuizen, te weten de kraamtijd (vanaf eind april tot begin augustus) en de periode van winterrust (begin oktober tot eind maart).

Broedvogels

- Aanbevolen wordt gebouwen en beplanting te slopen c.q. te rooien buiten het broedseizoen van vogels, dat ruwweg loopt van 15 maart – 15 augustus.

4 Literatuur

- Backes, C.W., P.J.J. van Buuren & A.A. Freriks (2004). Hoofdlijnen natuurbeschermingsrecht. Sdu Uitgevers, Den Haag.
- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografische verslag. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bouwman, J., 2005. Vlinders (Lepidoptera) in de periode 2000-2004. In: Waarnemingenverslag ongewervelden 2005. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., V. van Laar, C. Smeenk, & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bruyne, R. de., 2002. De Nauwe korfslak *Vertigo angustior* in Nederland (Mollusca: Gastropoda). Nederlandse Faunistische Mededelingen (16): 11-20.
- Delft, J.J.C.W. van, Jong, Th.H. de, Creemers, R.C.M., 2003. Soortbeschermingsplan kamsalamander. Stichting RAVON, Nijmegen/Bureau Viridis, Culemborg.
- Eekelen, R. van, Sieben, E.J.J., Smit, G.F.J., 2002. Beschermde soorten langs de A12, traject Odijk – Veenendaal. Inventarisatie amfibieën, reptielen en vleermuiskolonies in het kader van reconstructiewerkzaamheden. Rapp. nr. 02-093. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- Huijbregts, H., 2003. Beschermde kevers in Nederland. Nederlandse Faunistische Mededelingen 19-2003, pag. 1-27.
- Huijbregts, H., 2004a. Juchtleerkever *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004b. Heldenbok *Cerambyx cerdo* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004c. Gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* (Degeer, 1774). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004d. Vliegend hert *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Huijbregts, H., 2004e. Brede geelgerande waterroofkever *Dytiscus latissimus* Linnaeus, 1758. EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée, 2004. Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Janssen, S., 2003. Dagvlinders (Lepidoptera) in de periode 2000-2002. In: Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen 2003. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Kalkman, V., R. Ketelaar & M. van der Weide, 2003. Libellen (Odonata) in de periode 2000-2002. In: Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen 2003. EIS-Nederland, de Vlinderstichting en Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Leiden.
- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs bv, Haarlem / Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Limpens, H., K. Mosterd & W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- LNV, 1993. Structuurschema Groene Ruimte: het landelijk gebied de moeite waard. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2004. Besluit Rode lijsten flora en fauna. Ministerie van LNV, Den Haag.

- LNV, 2005a. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2005b. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Mennema, J., A.J. Quené-Boterbrood & C.L. Plate, 1985. Atlas van de Nederlandse Flora. Deel 2. Zeldzame en vrij zeldzame planten. Uitgeverij Kosmos, Amsterdam.
- Meijden, R. van der, 1998. Interactieve Heukels' Flora van Nederland. CD-ROM. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.-P.M. Witte & D. Bal, 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26-4: 85-208.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nederlands Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de, 1997. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen (2e herziene druk). Media Publishing, Doetinchem.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- RAVON, 2001. Jaarverslag 2000. Reptielen, amfibieën en vissen, nr. 12. Jaargang 4, nr. 3, pag. 60-77.
- RAVON, 2005. Waarnemingenoverzicht 2003 & 2004. Reptielen, amfibieën en vissen, nr. 20. Jaargang 7, nr. 2, pag. 46-64.
- Smit, G.J.F., Winden, J. van de, Zuiderwijk, A., 1996. De waarde van de bermen van spoor Utrecht-Arnhem en Rijksweg 12 voor de herpetofauna. Rapp. nr. 96.54, Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- Smit, G.J.F., Jong, Th. de, Eekelen, R. van, Winden, J. van der, 2003. Soortbeschermingsplan voor de Ringslang. Bureau Waardenburg bv/Bureau Viridis, Culemborg.
- SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Nederlands Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Tax, M.H., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vlinderstichting, Wageningen.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn, 2004. Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra, 1994. Nederlandse oecologische flora: wilde planten en hun relaties 1 t/m 5. KNNV Uitgeverij / IVN, Utrecht.
- Woldendorp, H.E., 2005. Wetgeving natuurbescherming. teksten en toelichting. Editie 2005. Sdu Uitgevers. Den Haag.
- Zuiderwijk, A. & G. Smit, 1990. De Nederlandse slangen in de jaren tachtig. Analyse van waarnemingen en beschrijving van landelijke verspreidingspatronen. Lacerta 49 (2).
- Zuiderwijk, A., G. Smit & B. Kruyntjens, 1992. De Nederlandse hagedissen in de jaren tachtig. Analyse van waarnemingen en beschrijving van landelijke verspreidingspatronen. Reptielen Natuurbeleidsplan. Lacerta 51 (1).

Bijlage 1 Wettelijk kader

B1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden in het kort het wettelijk kader en de toepassing op ruimtelijke ingrepen en beheer beschreven. Het geeft weer hoe de wettelijke toetsingskaders door Bureau Waardenburg worden gehanteerd bij het opstellen van ecologische beoordelingen.

De bescherming van natuur in Nederland is vastgelegd in Europese en nationale wet- en regelgeving, waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 2.2), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 2.3). Tevens wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 2.4) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 2.5) bij ecologische toetsingen.

B1.2 Flora- en faunawet¹

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

- Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
- Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
- Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
- Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
- Artikel 12: Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
- Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en onthefingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader is begin 2005 gewijzigd door middel van een Algemene Maatregel van Bestuur, doorgaans aangeduid als de AMvB artikel 75. Er gelden verschillende regels voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ingrepen en die in het kader van bestendig gebruik en beheer.

¹ Deze paragraaf is in belangrijke mate gestoeld op de brochure 'Buiten aan het werk?' (LNV, 2005a).

Er bestaan drie beschermingsregimes corresponderend met drie verschillende groepen beschermde soorten, opgenomen in drie bijbehorende tabellen in de LNV- brochure.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn alle vogelsoorten en de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn of in Bijlage 1 van de AMvB artikel 75. Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Voor verstoring (met wezenlijke invloed) van deze soorten kan geen vrijstelling of ontheffing worden verkregen. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud in de bosbouw en landbouw en uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling worden genoemd als openbaar belang. Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt. Mitigatie (het vermijden of verzachten van negatieve effecten) en compensatie (het aanbieden van vervangend leefgebied) kunnen deel uitmaken van het zorgvuldig handelen.

Samenvatting toetsingskader Flora- en faunawet

Het toetsingskader van de Flora- en faunawet voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer luidt dus:

1. Komen er soorten uit Tabel 1 voor? Hiervoor geldt een vrijstelling. Alleen de zorgplicht is van toepassing.
2. Komen er soorten uit Tabel 2 voor? Dan geldt een vrijstelling (mits gedragscode) of moet ontheffing worden aangevraagd (lichte toetsing).
3. Komen er soorten uit Tabel 3 voor? Er geldt een vrijstelling voor bestendig gebruik en beheer (mits gedragscode; niet voor art. 10). In overige gevallen is altijd ontheffing nodig (uitgebreide toetsing).

B1.3 Natuurbeschermingswet 1998²

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.minlnv.nl).

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheersplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig zijn.

Projecten en handelingen, die negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kunnen hebben en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, zijn verboden. Hiervoor kan door het bevoegd gezag (meestal Gedeputeerde Staten, soms de minister van LNV) vergunning worden verleend op grond van artikel 19d. Voor plannen (bij voorbeeld bestemmingsplannen, streekplannen, waterhuishoudingsplannen) geldt dat goedkeuring van het bevoegd gezag op grond van artikel 19j nodig is. Let op! Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als er negatieve effecten door 'externe werking' kunnen optreden.

De vergunning of goedkeuring kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets' het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat het gebied niet wordt aangetast.

Habitattoets

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een plan, project of handeling (kortweg: 'activiteit'), gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Als er geen effecten zijn, is de kous daarmee af. Als de effecten klein zijn, volgt een verslechterings- en verstoringstoets'. Bij mogelijke significante effecten volgt een 'passende beoordeling'.

In de verslechterings- en verstoringstoets worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

² Hierbij is in belangrijke mate gebruik gemaakt van de brochure 'Algemene handreiking natuurbeschermingswet 1998' (LNV, 2005b)

De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdende met cumulatieve effecten.

Als de passende beoordeling uitwijst dat er slechts beperkte effecten zijn, dan dient vergunning te worden aangevraagd, die wordt verleend indien de effecten aanvaardbaar worden geacht. Als er significante effecten zijn, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitat of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van LNV aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is zeer vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enkele ondergeschikte punten af.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan een ieder een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

B1.4 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2004). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevergd. Bij een aantal

soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

B1.5 Ecologische Hoofdstructuur

De Planologische Kernbeslissing (PKB) Structuurschema Groene Ruimte (LNV, 1993) bevat de doelstellingen, de hoofdlijnen en de belangrijkste maatregelen van het nationaal ruimtelijk beleid voor o.m. natuur en landschap. Onderdeel hiervan is de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), die bestaat uit een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden verbonden door verbindingzones. De begrenzing van de EHS is een provinciale taak. De Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) worden in provinciale streekplannen uitgewerkt; ruimtelijke plannen van gemeenten moeten hieraan worden getoetst. De PEHS is de afgelopen jaren in gebiedsplannen nader begrensd (vaak op perceelsniveau), waarbij per begrensde eenheid natuurdoeltypen zijn aangewezen.

In of in de nabijheid van beschermde natuurgebieden geldt het 'nee, tenzij'-regime. Nieuwe plannen, projecten of handelingen zijn niet toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Hiervan kan alleen worden afgeweken als er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. In dat geval moet de initiatiefnemer maatregelen treffen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen, en waar dat niet volstaat te compenseren door het realiseren van gelijkwaardige gebieden, liefst in of nabij het aangetaste gebied. Ook financiële compensatie is mogelijk.